

... a opäť Cesty...

Dve slabiky, jednoduché slovo, trefná (nielen) letno-dovolenková téma, no zamyslime sa, čo všetko sa pod slovom cesta ukrýva. Je to vlastne taký nekonečný príbeh. Ľudia cesty budovali od nepamäti a zrejme ešte chvíľu potrvá, kým z nich vedecko-technický rozvoj nespraví historické relikty v čase, keď sa budeme premiestňovať možno v časopriestore ktovieakými prenášadlami. Zatiaľ však bez ciest vari nikde na zemi života niet. Spisovatelia opakovane hľadajú cesty k srdcu či vášni, zamilovaní cesty k láske, veriaci putujú cestou nádeje, cestovateľov vedú za dobrodružstvami a všetci sa trmácame kľukatými cestami života. Pragmatici ich vnímajú ako samozrejmosť, potrebnú na dosahovanie cieľov, pre romantikov je cieľom cesta samotná a pre väčšinu z nás je to vo všeobecnosti akýsi verejne dostupný, spevnený tmavý pás rôznej kvality uprostred prostredia, v ktorom sa pohybujeme a ktorého úlohou je doviezť nás všade tam, kam potrebujeme. Význam ciest podčiarkuje aj fakt, že majú vlastný podrobný zákon, nazývaný, ako inak – cestný zákon. Tento upravuje výstavbu, užívanie a ochranu pozemných komunikácií, práva a povinnosti vlastníkov a správcov pozemných komunikácií a ich užívateľov, ako aj pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov štátneho odborného dozoru vo veciach pozemných komunikácií. Detailne je rozpracovaný v množstve ďalších vykonávacích predpisov, v ktorých sa laik len ťažko orientuje a nadobúda tak často neopodstatnené očakávania. Zjednodušene vyzerať asi takto: „Platím dane, takže obec je povinná postarať sa o kvalitnú, technickým normám zodpovedajúcu prístupovú cestu všade tam, kam sa potrebujeme legítimne dostať.“ A tu sme v bode, ktorý by som (opakovane) vysvetlila. Áno, väčšina ciest je budovaná i spravovaná (rozumnej opravovaná a udržiavaná v lete i v zime v zjazdom stave) z našich daní. Zdrojom množstva nedorozumení je však správcovstva ciest. A tých správcov máme v republike neúrekom. Sú nimi štát, samosprávne kraje, mestá, mestské časti a obce a v niektorých prípadoch aj vlastníci pozemkov „pod cestami“. Bratislave situáciu zamotáva fakt, že ňou vedú cesty, ktoré majú všetkých vyššie vymenovaných správcov. V Devíne máme cesty v správe Hlavného mesta, v správe mestskej časti a žiaľ, množstvo je v správe takpovediac nikoho. Spravované Hlavným mestom sú Devínska cesta, časť Slovanského nábrevia a Hradnej ulice, Kremel'ská, Hutnícka a Brigádnická ulica. V našej správe sú zvyšné ulice v centrálnej časti Devína a žiaľ, bez správcu sú všetky ostatné komunikácie v okrajových častiach Svätopluk, Dolné Koruny a Zlaté schody. Tol'ko fakty. Viem, sú obzvlášť nepríjemné najmä pre užívateľov oných bezsprávcovských komunikácií, ale... Skúsme sa krátko zamyslieť, ako celá táto situácia vznikla. Všetky tri spomenuté okrajové lokality boli v nie dávnej minulosti záhradkárskymi osadami, kam záhradkári chodili tak, ako sa dalo. Autá odstavili pri hlavnej ceste, pri kostoľe, pri parkovisku pod hradom a ďalej šli po vlastných. Sama som ako dieťa s rodičmi musela šliapať do kopca po dnešnej Štítovej ulici k prenajatej záhrade a nechápala som, čo z toho naši majú, keď podstupujú každý víkend takú úmornú štrapu... Ešte v minulom režime sa záhradné chatky začali postupne meniť na trvalo obývané objekty. Mnohé patrili vysoko postaveným straníckym funkcionárom a štátnym úradníkom, pre ktorých vybaviť dáku novú cestu v tom čase určite nebolo problémom. Narýchlo sa nakládli betónové panely alebo fušersky povylieval asfalt na poľné cesty, po ktorých ako-tak vyšli stavebné mechanizmy, domčeky i riadne paloty utešene rástli, no plány a financie na potrebnú občiansku vybavenosť pre ne stiahol do nenávratna nástup demokracie a s ňou aj zmenené pravidlá vynakladania verejných peňazí. Devínske provizórne záhradkárске cesty sú odrazu na súkromných či nevysporiadaných pozemkoch a sú teda pre našu mestskú časť cudzím majetkom, do ktorého investovať nesmiel!

foto Pavol Plesník

Čo Nezná nezastavila, je stavebný boom v inžiniersky nepripravených územiach. Napriek našim upozorneniam na situáciu s tamojšími cestami, ktoré nevieme a nesmieme spravovať, domov, či „rekreačných chatiek“ na devínskych svahoch utešene pribúda. A po každej zimnej kalamite, či rozbitom podvozku pribúda i spravodlivo rozhorčených, dane platiacich a služby za to nedostávajúcich obyvateľov Devína. Smutné na tom je, že každý máme svoju pravdu. Úradníci i skromným rozpočtom vládnucci poslanci, ktorí máme legislatívou zviazané ruky, ale i vy, nahnevaní občania. Žiaľ, vám, ani naďalej s cestami, ktoré nie sú v našej správe, nepomôžeme. Teda nie finančne. Ani s ich opravami, ani so zinnou údržbou. Jeden návrh, s ktorým prišiel náš nový kolega, by tu však bol. Pokiaľ sa nenájde iné riešenie, bolo by dobré, aby správcovstvo a aj financovanie týchto bezprizorných ciest zatiaľ prevzali akési mestské občianske združenia. Organizácie túto myšlienku veľmi radi podporíme a zastrešíme všetkými nám dostupnými prostriedkami. Už potrebujeme iba vás, milí susedia, ktorých sa vec týka a chcete pomôcť, vec riešiť a zapojiť sa. Ak vás táto myšlienka oslovila, prihláste sa, prosím, na miestnom úrade, osobne, telefonicky, mailom (adresy nájdete na webe www.devin.sk). Teším sa na pestrú devínsku jeseň a našu spoločnú CESTU k dobrým riešeniam.

PONORY DO DEJÍN DEVÍNA

ZSIGRAYOVA KÚRIA

Historická budova na rohu Kremel'skej a Štítovej ulici si pamätá časy, keď bola honosným sídlom rodu Zsigrayovcov ešte v XVII. storočí. Dnes táto takmer 370 ročná budova omladla a žije v príjemnej symbióze s deťmi a vďaka OZ Scéna pre Devín aj s kultúrou.

Počiatky rodu Zsigrayovcov siahajú až do XIII. storočia do obce Žehra, ktorá je dnes vďaka ranogotickému Kostolu Ducha Svätého z XIII. storočia spolu so Spišským hradom, Spišským Podhradím a Spišskou Kapitulou zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Zsigrayovu kúriu v Devíne eviduje Ústredný zoznam pamiatkového fondu ako národnú kultúrnu pamiatku pod číslom I 1234/0 s dobou vzniku v polovici XVII. storočia. K devínskemu domíniu v tom čase patrili mestiečka Devín, Rača a dedinky Karlova Ves, Dúbravka a Devínska Nová Ves. Meno pôvodného majiteľa kúrie Jána Zsigrayho sa s Devínom spája s časmi, keď devínsky hrad a okolité panstvo vlastnil rod Pálffyovcov (1605-1945) a meno Zsigray sa objavilo v roku 1632 na zozname platieľov daní. Úrad pre výber mýta na bývalých uhorských hraniciach sa nachádzal práve v mestiečku Devín a Ján Zsigray bol zároveň kapitán i tridsiatnik (pomenovanie pre vtedajšieho výbercu daní). Mal tiež funkciu cirkevného hodnostára a správu majetku na panstve Pavla Pálffyho. Zsigrayovci svoje majetky získali na juhozápade Slovenska v XVII. storočí a túto skutočnosť potvrdzuje aj zápis z kanonickej vizitácie z roku 1634. Kúriu obýval Ján Zsigray s manželkou Františkou. Ich majetkom bola aj Zsigrayova kúria v Bratislave na Židovskej ulici, kde sa dnes nachádza Múzeum židovskej kultúry.

Nositel'ov mena Zsigray vo všetkých jeho podobách nájdeme po celom Slovensku, najmä však na východe krajiny ako Zsigrai, Sigray, Zigray, Žigrai či Žigray. Prvý majiteľ devínskej kúrie Ján Zsigray zomrel ako 64-ročný v Spišskom Podhradí a jeho dom slúžil pre potreby obyvateľov Devína ako škola, opatrovňa detí, Miestny úrad či sklad. Táto národná kultúrna pamiatka prechádza postupnou rekonštrukciou od roku 2009. Počas opravy fasády objavili aj jedno z pôvodných okien, ktoré je ozdobou celej budovy. Potešujúcou je skutočnosť, že budova už roky slúži deťom. V roku 1921 tu bola zriadená prvá slovenská škola a po 2. svetovej vojne v roku 1946 popri Štátnej ľudovej škole aj Štátna opatrovňa detí. Riaditeľom pre obe zariadenia bol pán Pavol Bohunský. Dnes ju využívajú malí Devínčania ako materskú škôlku.

Pavla Rumanovská, foto archív P. R.

Prečo GAVENDOVINY si tak zbytočne kazíme život?

Jedna z epizódok skúsených púštnych otcov, mystikov prvej polovice minulého tisícročia, prináša fiktívny rozhovor medzi Bohom a diablom. Diabol v ňom Bohu hovorí: „Ty ponúkaš ľuďom lásku, dobro, pokoj a k tomu večnú blaženosť... Ja im ponúkam nenávisť, vojny, zlobu a k tomu večné peklo... A vidíš, väčšina ľudí aj tak ide za mnou, nie za tebou“. Výroky tohto druhu, apoftegmatá, sú osobitným žánrom, vyjadrujúcim cez jednoduchý príbeh stáročiami overenú skúsenosť. V spomenutom prípade ju má asi každý z nás aj bez dlhých rokov askézy a meditácií v samote púšte.

Začiatkom augusta som pripravoval program v rámci rekreačno-duchovného týždňa v kúpeľoch v Nimnici. Moja služba spočívala denne v dvoch prednáškach a počúvaní ľudských osudov, od rána do večera. Väčšinu z asi 150 účastníkov tvorili starší ľudia z rôznych prostredí i kútov Slovenska, najviac penzisti s obmedzenými finančnými možnosťami. Mnohí z nich heroicky znášajú tvrdé rany osudu, vlastné bolestné choroby, roky starostlivosti o bezvládneho partnera. Čo mi však bilo do očí, že okrem bolesti, ktorú život neúprosne prináša, veľká časť z ich trápenia bola úplne zbytočná. Závisť a hádky medzi deťmi o dedičstvo, rôzne truce, nevdak, plač nad deťmi a vnúcatami, ktoré si pred ich očami tak hlúpo kazia život...

Koncom augusta som sa na pár dní zašiel do Tatranskej Lomnice. S priateľom, ktorý tu žije už pár desaťročí, sme po omši prechádzali parkami a ulicami, lemovanými viac či menej honosnými vilami, penziónmi a hotelmi. „Toto

VOX POPULI

DEVÍNSKA ŠTYRIDSIATKA

Ľudia, spoluobčania Devína, prosím, NEBLÁZNITE! Vydupali sme si v Devíne štyridsiatku. Prosím, rešpektujeme ju. Nerobme si hanbu pred sebou a najmä pred políciou. Nedávno som sa rozprával s hliadkou, ktorá merala rýchlosť pri cintoríne. Predstavte si tú trápnu situáciu, keď človek sám od seba zastaví a požiada o meranie aj v strede dediny, resp. pri škole a policajnt mu povie, že 8 z 10 nameraných sú Devínčania, teda domáci. A medzi nimi aj osoby, ktoré sa tejto 40-ky domáhali... Niektorí z nich išli cez dedinu rýchlosťou vyše 80 km/hod. Ľudia, to myslíte vážne? Budme trošku k sebe ohľaduplní. Vážme si vlastný život, o živote našich detí nehovoriac. Ak sa chceme dostať do práce včas, privstaňme si a dokážme, že aspoň my, Devínčania, vieme dodržiavať pravidlá. Ináč budeme zbytočne bojovať za namaľovanie prechodov, spomaľovačov pri škole alebo rýchlostné obmedzenia. Ďakujem aj v mene tých slušnejších, ktorí nemajú problém dodržiavať devínsku „štyridsiatku“.

Richard Fatika

vnímať. Samozrejme, nerobíme to len pre seba, ale aj pre spoločné blaho druhých – preto sme sa podujali skrášliť prostredie aj za našou bránou. Ved' bývanie vedľa kvetinového záhona je určite príjemnejšie ako každodenný pohľad na smetisko... Sme presvedčení, že v Devíne je možné v prípade koordinovanej akcie väčšiny obyvateľov a v relatívne krátkom čase dosiahnuť základnú úroveň čistoty ulíc a predzáhradiek, ktorú sme si zvykli obdivovať u našich rakúskych susedov.“

ČO S CHODNÍKOM DO DEVÍNSKEJ?

Chodník, ktorý sa tiahne od hradu popri Morave na cyklistický chodník do Devínskej Novej Vsi je dlhé roky neutržiavaný. Okraje nie sú pokosené, betón sa na mnohých miestach nebezpečne vlní. Je zanesený blatom a zeminou. Často sa po ňom bicyklujem, alebo chodím na prechádzky a stretávam tu veľa turistov, cyklistov. Na niektorých miestach sa už ani nedá obojsmerne prejsť, tak sú zarastené vysokou žihľavou, ba sú zosunuté až tak, že prejazd nimi je veľmi nebezpečný. Moja otázka: kto má v správe tento chodník, prečo nie je roky udržiavaný a bolo by možné v spolupráci s miestnym úradom zorganizovať brigádu pre Devínčanov a túto časť chodníka skultúrniť? *Devínčanka*

Zistili sme, že hoci chodník nepatrí do správy nášho miestneho úradu, je veľká snaha o jeho rekonštrukciu a bude sa vyvíjať iniciatíva riešenia jeho opravy na magistráte a o jeho priebehu budeme informovať.

SKRÁŠŤUJEME DEVÍNSKE ULICE

Na Zelených terasách sa v poslednom čase udiali zmeny. Popri vysokom múre, ktorý lícuje ulicu, to zakvitlo, zazelenalo, skrášlilo, radosť pozrieť. Zásľuhu na tom majú Mirka a Vlado Kotasovci, ktorým záleží nielen na šľachtení vlastného pozemku, ale aj na jeho okolí. Túto jar a leto ich bolo často vidieť s kosačkou, zeminou, sadiacich kvetinky, kriky: „Devín si zasluží kvety a čisté ulice. Chceme žiť v kráse a v čistote, lebo veríme, že krása a čistota prináša krásne a čisté vzťahy. Tvorbou prostredia sa sprítomňujeme, uvedomujeme si hodnotu krásy a práce, ktorá vedie k jej udržiavaniu. A v neposlednom rade v tomto prostredí vyrastajú aj naše deti, ktoré ju učíme

sprievádzal ten a ten za takú a takú cenu... toto patrí tomu a tomu... A tu býva...“ Pritom spontánne začal hovoriť o osudoch tých, čo sú vlastníčkmi či obyvateľmi krásnych budov, okolo ktorých sme prechádzali. „Toho obľiba „devätnástka“ aj s jej matkou a obrala o toľko a toľko, tu spáchal syn samovraždu, lebo ho nútili do elitných štúdií, tu...“ A opäť rezonoval spoločný menovateľ, že aj tí, čo by sa naozaj len mohli tešiť zo života, trpia, a to celkom zbytočne.

V týchto dvoch kontrastných prostrediach so spoločným menovateľom som si uvedomil, čo hovorí spomínaná epizóda a čo pozná každý, kto sa snaží o čosi dobré: sila iracionálnej, tajomnej prítlačivosti zla, mysterium iniquitatis. Nepremôže ho ani zdravý rozum, ani pevná vôľa. V človeku to občas jednoducho prepne a zakúša to, čo aj svätý Pavol: „Nerobím to dobré, čo chcem, ale to zlé, čo nechcem“. Je to fenomén duchovného rázu. My kňazi vieme o tom svoje. Ako ťažko sa cez svoje zlé sklony dostávajú aj tí, čo sa o to celý život úprimne snažia! Trochu ma pobavil recept istého pioniera v politike, ktorý na skorumpovanú situáciu Slovenska vidí veľmi jednoduché riešenie: „Proste my začneme poctivo makat“. Nechcem byť zlým prorokom, ale skúsenosť tisícročí učí, že len dobrá a úprimná vôľa (v tom najlepšom prípade) na to jednoducho nestačí. Problém je duchovného rázu a odporom večného zápasu medzi dobrom a zlom, a také sú potrebné aj protilátky. A hoci to viem i z vlastnej skúsenosti, stále mi nejde do hlavy, prečo si tak zbytočne kazíme život...

Marián Gavenda

VÝRUBY STROMOV

Vážení občania, milí Devínčania, dovoľujeme si vás touto cestou informovať o výruboch stromov, ku ktorým budeme musieť pristúpiť v blízkej budúcnosti. Každý strom má aj pri zabezpečení primeranej starostlivosti určitú „životnosť“ a v istom období nadíde čas, keď je potrebné pristúpiť k jeho výrubu a náhrade novou, perspektívnejšou drevinou. Hovoríme o tzv. prevádzkovej bezpečnosti, na ktorú je potrebné prihliadať najmä na verejne prístupných priestranstvách, kde by pri statickom zlyhaní stromu, resp. niektorej jeho časti mohlo prísť ku škodám na majetku a k ohrozeniu zdravia a životov občanov. V súčasnosti považujeme za rizikové dva stromy, ktoré rastú na pozemkoch v správe MČ Bratislava – Devín: gledičia pri kostole a vrba pred školou pri fontáne. Zdravotný stav stromov je z ohľadom na vek už nevyhovujúci a predstavujú reálnu hrozbu pre svoje okolie. V ich dutinách je viditeľný úbytok drevnej hmoty, sú napadnuté škodcami a pevnosť dreva je oslabená, v dôsledku čoho prišlo v nedávnom období k ulomeniu aj hrubších konárov. Potešujúce je, že za vyrúbané stromy bude realizovaná primeraná náhradná výsadba. Pri kostole a vo farskej záhrade budú vysadené lipy a pri škole opäť vrba a aj iné druhy stromov. Veríme, že nové výsadby budú v budúcnosti prinášať radosť a úžitok aspoň tak, ako tie pred nimi a že naše kroky smerujúce k vašej bezpečnosti prijmete s porozumením.

MÚ MČ Bratislava – Devín

ZÁPIS DO KRÚŽKOV

Milí rodičia, naša detská a mládežnícka organizácia **TAHAMATAM** ponúka vám i vašim deťom aktivity, ktoré obohatia ich mimoškolskú činnosť a podpora ich záujmy. Prezentácia a zápis do krúžkov sa uskutočnia **16.9.2019 o 17.30** v kultúrnom dome Devín. Pre školský rok 2019/2020 otvárame tieto krúžky:

Turistický klub pre deti aj rodičov

Na deti čakajú rôzne formy turistiky, ktoré ich naučia, ako sa v prírode pohybovať a správať, budú spoznávať nepoznané krásy nášho devínskeho okolia, ale aj vzdialenejšie prírodné prostredie. Okrem turistiky na deti čakajú dobrodružné aktivity ako cykloturistika, lanové centrum, I i viacdnové výlety a celá plejada tradičných i netradičných športových a pohybových hier. Víťani sú aj rodičia. Pre chlapcov a dievčatá od 8 – 13 rokov.

Tvorivo-kreatívny krúžok

Deti naučíme ako využívať najrôznejšie materiály a čo sa z nich dá spraviť, keď zapoja fantáziu a šikovné ruky. Radosť z činnosti, ktorú na školách kvôli časovej a materiálnej náročnosti nemajú možnosť využívať ich povzbudí, nadobudnú zručnosť, kreativitu a estetické ctenie. Pre dievčatá od 7 – 11 rokov.

Študoval rezbárstvo na Strednej škole umeleckého priemyslu a reliéfné sochárstvo na VŠVU v Bratislave. Žil a tvoril v Devíne, ktorý miloval, hlavne jeho lužné lesy. Materiály, ktorým vdychoval život boli drevo a hlina. Za svoje neobvyčajne plodné umelecké obdobie stihol vystavovať a zaplniť svojimi dielami nespočetné množstvo výstav doma i v zahraničí. Jeho práce zaujímajú čestné miesto v Slovenskej národnej galérii, ale aj v súkromných zbierkach po Európe, Kanade i USA.

SPOMÍNANIE

„Peter Strassner bol rád medzi ľuďmi. A ľudia boli radi s ním. Jeho blízki a priatelia si uvedomovali, že v jeho diele je niečo nadčasové a poslúchali, keď chcel, aby sa jeho prác dotýkali. Vtedy bol rád. Škrabal sa po brade a usmieval sa. Bol starostlivým a dobrým otcom dcéry Lucii a synovi Gabrielovi, ktorí pokračujú v jeho ceste. So ženou Kristinou žil v dobrom aj v zlom celých 40 rokov. Výnimočný umelec, neskutočne pracovitý, neustále v pohybe, vždy naporúdzí a pripravený nezištné pomôcť. Obetavý, neformálny a láskavý učiteľ. Mladí ľudia vkladali do neho nádeje a on ich nikdy nesklamal. Nemal rád konvencie, malomeštiakov, bolševikov a keď bolo treba, ťal do živého... Vyzeral ako rabín alebo terorista. Muž v kapsáčoch, s motorovou pilou. Bol bohom a byť v jeho prítomnosti bol vždy zážitok...“ (z príhovoru na poslednej rozlúčke)

A že je Peter Strassner nezabudnuteľný a nesmrteľný, o tom svedčia stále živé spomienky jeho priateľov:

„Na Petra Strassnera sa nedá zabudnúť. Jeho Nábytok pre lovcov snov, obrazy či keramika zdobia dodnes mnohé (a nielen devínske) domácnosti. Pre mňa to bol úžasný a charizmatičký človek. Strávil sme spolu mnoho dní i noci pri nikdy nekončiacich diskusiách a skvelej hudbe v jeho legendárnom ateliéri. Tou svojou nekonečnou energiou dokázal ovplyvniť celé okolie. A so svojim videním sveta pozitívne „nakazil“ okrem mňa aj generáciu mladých výtvarníkov, ktorí sa chodili „pripravovať na život“ do jeho umením nasiaknutého „atasu“. Jeho výrok: „Musíš dávať, dávať a dávať a potom ti bude dané“, sa stal povestným. Tento neuveriteľný človek dokázal pracovať, tvoriť, rozprávať, počúvať, filozofovať, prednášať, učiť, a zároveň fajčiť súčasne. Česť jeho pamiatke.“ **Zolo Badin**

„O Petrovi Strassnerovi sa mi nedá hovoriť v minulom čase, pretože som v častom kontakte s jeho deťmi - Luciou a Gabrielom. V debatách s nimi, ale aj s jeho priateľmi sa strieda smiech s plačom. Peter Strassner - neuveriteľne charizmatičký, pracovitý, obetavý a vtipná osobnosť. Je veľká škoda, že mnohí „mladodevínčania“ už nemôžu byť svedkami týchto jeho fantastických vlastností...“ **Peter Kusý**

„Peťo Strassner, rozhladený, talentovaný, smejúci sa charakteristickým smiechom. Keď sme prvýkrát prišli s mužom do Petrovho ateliéru, voňal drevom, materiálom, ktorému vládol, z ktorého tvoril. A keďže bol výtvarníkom a kolegom, reč sa točila okolo motorových pil, špecifickú spracovania rôznych druhov tvrdého dreva a prezentácie diel na výstavách, čo v tej dobe – pred Nežnou revolúciou, nebolo jednoduché pre väčšinu umelcov, a pre mladých, začínajúcich, často nemožné. K tomuto obdobiu „zadrôtovaného Devína“ sa mi viaže úsmevná spomienka. Peter bol vždy ochotný kedykoľvek pomôcť. A môj muž ho poprosil, či mu nepomôže vykopat žumpu. Peter vzal krompáč a preliezol cez spoločný plot. Podvečer bola časť jamy vykopaná a Peter sa pobral domov, ale tento krát pešo, kúsok od nás z Kremelskej, okolo Srnčika. Na druhý deň večer sa zastavil a dušoval sa, že už bude liezť k nám len cez plot, lebo včera ho na rohu

s krompáčom na pleci lapli pohraničári, nacpali do gazika, hoci ho dobre poznali, a odviezli na rotu ako narušiteľa hraníc našej socialistickej vlasti...“ **Zuzana Rabina Bahoriková**

„Keď som organizovala projekt - stálu inštaláciu Devínske lavičky, spomínam si, ako sme boli začiatkom týždňa s mojou dcérou Vikinou za Peťom predstaviť projekt a dohodnúť jeho účasť. Ukázal nám svoju Dženiferovu armádu na dvore, s radosťou potvrdil účasť so svojim dielom na projekte a – v nedeľu zomrel. Jeho sľub za neho zrealizovali jeho deti. Čierno-biela lavička odvtedy krásli naše malické devínske námestie. Pri slávnostnom otvorení sa nám so svojim príznačným humorom prihovril, žiaľ, už iba z nahrávky... Hoci je táto spomienka smutná, keď na Peťu myslím, usmievam sa. Vidím jeho typický postoj, skúmaný pohľad spoza okuliarov, ruku na brade a vždy niečo vtipné naporúdzí.“ **Silvia Frimmelová**

„Peťo... Bol jednoducho fenomén. Možno ani nie z tohto sveta. Pokiaľ sa vyskytol niekde vo vašom okolí, nedal sa prehladnúť. Hoci nevysoký – pokiaľ ste si ho nevšimli, určite ste ho začuli. Vždy vášnivo a rád diskutoval. Často o veciach, o ktorých bežný smrteľník nemal ani potuchy. Dodnes sa mi pri jeho mene vybaví aj špecifický, tak trochu prudáci a zvláštne vibrujúci tón jeho hlasu. Pohrával sa s braňou, figliarsky vás spoza okuliarov pozoroval a sypal do vás informácie, ktoré ozaj netuším, kde ich v tom čase mohol nájsť. S Devínom bol zrastený. Dôverne ho poznal, bol mu zdrojom nielen inšpirácií, ale aj materiálov pre tvorbu. Jedným z nich bola napríklad moja, otcovými haraburdami zaprataná povala. Čo ten tam všetko užitočné našiel! A šťastné oči tatina, ktorý sa cítil zrazu užitočný, tie si ani neviete predstaviť! Peťo to mal asi najbližšie k drevu zo Sedláckovho ostrova. Presne vedel, kedy a kde tam padol aký strom a hneď v ňom videl jeho budúcu podobu... Spomínam si na máj 1990. Peťo s údivom zistil, že som ešte nikdy nebola na ostrove. Obratom zorganizoval opekačkovú výpravu. S jeho Vedúcou (manželka Kristína) sme zbalili poživeň, deti a Peťo na čele výpravy nás priviedol na Plážičku k Dunaju. Ten deň bol taký „filmový“, ako vystrihnutý z Rozmarného leta. Opečené špekáčiky, kúpanie, decká sa vyšantili a my, dospeláci sme si len tak vegetili v debatách o všetkom a ničom. Náhdera... Taký typický Peťo.“ **Ľubica Kolková**

Krátko po umelcovej smrti vznikla myšlienka usporiadať výstavu **Hommage a Peter Strassner**, ktorá sa odvtedy koná každý rok na devínskom hrade v čase jesennej rovnodennosti. Na výstave vystavujú prevažne sochári zo Slovenska veľkorozmerné exteriérové diela, ale tiež jeho študenti, ktorým sa s láskou venoval a motivoval ich svojím prístupom a postojom k umeniu. Výstava na hrade sa otvorí 27.9. a potrvá celých päť týždňov.

red, foto: archív
Lucie Fabiánovej Strassnerovej

Peter Strassner

12. 9. 1954 – 23. 5. 2010

ZUZANA SLAVENA MATEI

PREDSTAVUJEME DEVÍNČANOV

O ZABUDNUTÝCH TRADÍCIÁCH, RITUÁLOCH A OBRADOCH

Dôvody pre to, prečo si ľudia vyberajú pre život práve Devín, sú rozličné. V prípade Zuzany Slaveny Matei to bola magická energia miesta s jeho históriou, príroda s oázou liečivých rastlín a ideálny domov pre rodinu. Našla sa tu ako sprievodkyňa na hrade, ale plní si aj svoj sen. Ako kňažka Slavena oživuje tradície ženských kruhov, kde učí ženy precítiť svoje poslanie v ich prirodzenej cyklickosti a v spojení s kolobehom roka. Oživuje predkresťanské rituály a obrady a sútok Moravy a Dunaja, ako aj starobylé hradby hradu jej k tomu vytvárajú impozantnú kulisu.

Ako došlo k tomu, že dievča z mesta našlo svoj domov v Devíne?

Bolo to veľmi jednoduché rozhodnutie. Jedného rána som sa zobudila a pocítila som, že tam kde žijem, už nie som šťastná. Bývali sme komfortne, ale chýbala nám bezprostredný dotyk s prírodou, čerstvý vzduch, pocit voľnosti. Ulice boli zrazu príliš rušné, prostredie pre rast detí preexponované. Už dávno sme sa v Devíne cítili ako na dovolenke, akosi podvedome sme sem často chodievali. Najskôr sme si našli krásne miesto pre záhradku, záhradníci sme, opekali, no nestačilo nám to. Náhoda chcela, aby prišla ponuka kúpiť susediaci kúsok pozemku, nato ďalší aj s domčekom a my sme to prijali. Nechali sme sa zviest' volaním tohto miesta a vymenili sme náš mestský komfort za dobrodružstvo na dedine. Prestáhovali sme sa a krok za krokom si tu vytvárame svoj nový domov. Ďakujem životu za túto zmenu a Devínu za prijatie. Nesmierne si to vážim a som šťastná.

Čo ťa na Devíne tak fascinuje?

Priťahuje ma genius loci tohto miesta. Devín je zvláštny svojim vyžarovaním, pre mňa má až akési zázračné fluidum. Samotný hrad je studnicou pamäti národa, opradený mýtami a legendami, v ktorých sa ukrýva veľa múdrosti a odkazov. Tiež je to živé miesto s prekrásnou prírodou, množstvom chránených druhov rastlín a zvierat. A možno málokto vie, že je aj jedným zo silových, energetických miest Slovenska, spájaný s mariánskou energiou, materstvom a ochranou. Tu, v Devíne sa rodí duchovná láska národa a ako meridián sa šíri Karpatským masívom cez Marianku, Zobor, Detvu až po Vihorlat. Neprestajne ma fascinuje pohľad na tento kraj so siluetou hradnej skaly a zbožňujem tunajšie nekonečné západy slnka.

Pracuješ na hrade ako sprievodkyňa – aký príbeh, historické obdobie alebo dejinná udalosť na devínskom hrade ťa najviac oslovili?

Devín dostane každého bez rozdielu veku, vyznania či národnosti. Je tomu tak už sedem tisíc rokov, odkedy je takmer nepretržite osídlený. Asi najviac som si ob-

ľúbila obdobie Keltov a Veľkej Moravy. Kelti sú v mojom vnímaní etnikom, ktoré si podmanilo a dodnes historicky spája starú Európu. Remeselnými zručnosťami predbehli svoju dobu – boli medzi nimi hrncári, kováči, tkáči, mincovníci, šperkári. Kelti mali úctu k stromom a rastlinám, ich spiritualitu považujem za dokonalejší model vnímania rytmov zeme a oslavy období v rámci kola roka. Keltčina je dodnes živá napríklad v Írsku, v oblastiach Škótska, Walesu i vo Francúzsku. Podľa jazykovedcov sa aj v slovenčine zachovali keltizmy – napríklad v slovách ako kladivo, kára, liek, kat a podobne. Očividné paralely sú aj medzi keltickým a slovanským panteónom. K obdobiu Veľkej Moravy zase cítim až akúsi posvätnosť, ktorá sa viaže k formovaniu našej identity a koreňov v časoch slávy, keď bol Devín sídlom kniežata Rastislava. Ako všetci vieme, na toto obdobie neskôr nadviazali štúrovci, vďaka ktorých nadšeniu a vytrvalosti dnes hovoríme po slovensky. Ďalej ma fascinuje mytologický názov Devína Dowina, čo znamená deva, panna. Mladé ženy boli v minulosti považované za skutočné bohatstvo, príslubom pokračovania rodov. Vnímam hradnú skalu veľmi poeticky ako devu stojacu v krásnych bielych šatách nad sútokom mužského a ženského prameňa, ktorá sa pri západe slnka prezlieka do červených šiat ženy, matky. Má v sebe mágiu, živosť a je plná emócií a premien ako počasie. Verím, že ukrýva v sebe kúsok „herstorie“ (ženské vnímanie dejín odvodené od slova her story - pozn. red.) ktoré čakajú na to, že ich niekto uvidí, rozpozná a oživi.

Tvoja filozofia života sa spája s hľadaním a nachádzaním rovnováhy v spojení so zvyklosťami starých kultúr. Ako si sa k tomu dostala?

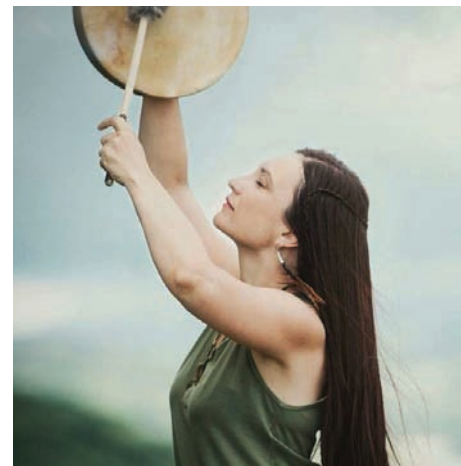
Od malička ma priťahovala mýtickosť, legendy a všetko, čo má vôňu tajomnosti. Veľa som cestovala po stopách dávnych národov - Etruskov, Keltov, Vikingov, Rimanov a ocarili ma aj zvyky či život amerických indiánov i šamanov. Čez spoznávanie iných kultúr som si uvedomila vlastnú slovanskú identitu a prebudila sa vo mne zdravá hrdosť a úcta ku kultúre našich predkov. A práve život v úcte k predkom, obradom a v súlade s rytmom zeme mi dáva skutočný zmysel.

Áké obrady máš na mysli?

Obrady vždy boli a verím, že naveky zostanú prirodzenou súčasťou nášho života. Dnes väčšina ľudí pozná krst, svadbu a pohreb. No dôvodov na zastavenie sa a uvedenie si prebiehajúcej zmeny v živote je omnoho viac. Napríklad vstup do dospelosti, predsvadobný obrad, predpôrodný či popôrodný obrad, oslava ženskej cyklickosti, ale aj rozlúčka s bývalým partnerom či krajinou, požehnanie nových zámerov a podobne. Potreba prejať emócie a uvedenie si toho, čo sa deje, je nesmierne dôležitá potreba našej duše. Ak si to nedovolíme prežiť, potom strádame, nabaľuje sa na nás hnev, smútok, choroby. Mojmým poslaním je prinášať do koloritu bežného života trochu tajomnosti i poznania zároven. Siaham po zabudnutých i nových tradíciách a sprevádzam nimi ľudí, ktorých tieto obrady oslovujú.

Ako sa z mladej ženy XXI. storočia stane kňažka?

Asi pred siedmimi rokmi som bola v Avalone, v Glas-tonbury, kde som sa po prvýkrát osobne stretla s avalonskými kňažkami. Práca kňažky ma uchvátila a zacítila som v sebe túžbu dozvedieť sa viac. Akoby som započula pieseň svojej duše, ktorá presahovala moje vtedajšie vnímanie, no vedela som, že toto je to, čo mi dáva zmysel. Katinka Soetens, avalonská kňažka, priniesla učenie kňažiek k nám na Slovensko a aj vďaka nej sme nanovo poskladali a rozpočuli si na bohyniu slovanského kola roka. Dnes prebiehajú školy kňažiek Bohyne takmer po celej Európe. Na Sloven-

sku je to škola kňažiek Živeny pod vedením Kristínky Andrášovej Dubajovej a Andrejky Sobotovej. Katinka vedie aj školu kňažiek Rhiannon, keltskej bohyně lásky, ktorej som tiež súčasťou. Malá skupinka kňažiek zo Slovenska a Čiech sme boli nedávno v Dartmoore, u vedmy Carolyn Hillyer, ktorej tvorba mi je osobne dodnes veľkou inšpiráciou. V Devíne býva ešte jedna kňažka Bohyne, moja veľmi dobrá priateľka Tinka Kucháreková, ktorá sa venuje tancu, ženským kruhom a prechodovým rituálom.

Ákú úlohu má kňažka?

Kňažka je žena, ktorá sprevádza prechodovými obradmi, veľmi osobnými, autentickými, ktorých korene siahajú do čias predkresťanských, pohanských. Ja som si vybrala kňažkovské meno Slavena, meno ženy slovanského rodu, čo rada slávi. Vybrala som si ho preto, že sa vytratilo z nášho kalendára, no ešte nie z našej dávnej pamäte. Kňažku má v sebe každá žena, len časom na túto svoju úlohu zabudla. Ženská múdrosť sa kedysi odovzdávala z matky na dcéru, mali sme ju od bylinkárov, vediev či pôrodných babíc. Je tiež ukrytá v rozprávkach, v legendách, vo vzoroch ľudových výšiviek, v ľudovej slovesnosti, v našej reči. Napríklad bohynia Roda je v slove príroda, bohynia Morena zase v slovách moriť sa, mor, nočná mora...

Podľa pohanských zvyklostí sa po celý rok slávia rituály v znamení ôsmich bohýň. Od istého času a vďaka tebe aj na Devíne...

Kolo roka je rozdelené na osem častí, štyri bohyně sa spájajú s archetypmi ženy panny, milienky, matky, vedmy a štyri sa spájajú so živlami vzduch, oheň, voda, zem, pričom zjednocujúcu je stredová bohynia Živena. Momentálne „vládne“ Roda, bohynia matka a v deň jesennej rovnodennosti 23.9. odovzdáva svoje pomyselné žezlo Mokoši, bohyni Zeme. Aj v Devíne pripravujeme malú slávnosť jesennej rovnodennosti. Je to čas poďakovania za úrodu, za plody zeme, za bohatstvo, čo máme, nastáva rovnováha medzi dňom a nocou, medzi snívaním a bdením. Kolo roka sa točí horizontálne, pričom od severu na začiatku roka doň vstupujú postupne Meluzína, Zornička, Vesna, Lada, Belá, Roda, Mokoša a Morena, vertikálne spájajúcou osou a zjednocujúcou bohyniou je spomínaná Živena.

Dnešný rýchly svet nepraje tradičným hodnotám. Akoby sa zo vzťahov vytrácala láska, spolupatričnosť, úprimnosť, vernosť. Je podľa teba šanca oživiť tieto primárne hodnoty práve návratom ku koreňom?

Áno, doba je rýchla, spotrebná, ľudia opantali mamou a honba za úspechom. Vytráca sa človečina, zabudli sme odpúšťať sebe i druhým, nahlas sa smiať či plakať, stávajú sa z nás bytosti odpojené od prírody a niekedy aj od seba samých. Možno som večný opti-

mista, čo vidí vo všetkom nádej, túžbu žiť, no verím, že bez zmeny to takto ďalej nepôjde. Predstavme si, že každý z nás je kráľom, kráľovnou vo svojom kráľovstve, domove, pozrime sa, v akom je stave a čo je naša úloha v ňom. Vládime mu múdro a láskavo. Máme morálnu povinnosť voči sebe i voči našim deťom, i tým, čo sa ešte nenarodili, voči zvieratám, rastlinám, vode, lesom či oblohe, tvoriť priaznivé podmienky pre život a predávať ďalej všetko dobré, čo nám odkázali naši predkovia.

Ako knážka vykonávaš aj rituály svadby, pohrebu, uvádzania panien do sveta žien. V čom je sila týchto obradov a prečo sú podľa teba možno zásadnejšie ako konvenčné obrady?

Na rozdiel od konvenčných obradov sú tieto veľmi osobné, lebo účastníci vstupujú do obradu vlastnými slovami, myšlienkami, predstavami, takže každý obrad je jedinečný a tým aj liečivý pre dušu a vzťahy. Napríklad taký obrad rozlúčky s nenarodeným dieťaťom je pre ženu veľmi dôležitý. Často krát sú ženy vo svojej bolesti samé a nevedia si odpustiť. Považujú to za svoje zlyhanie, nech sa to už stalo z akýchkoľvek dôvodov. Bolest' duše vie byť veľmi deštruktívna a z mojej skúsenosti je odpúšťanie veľmi liečivé. Stretla som ženu, ktorá trpela ťažkými depresiami a po rozlúčkovom obrade začala opäť vnímať krásy života a nanovo otehotnela s dôverou v samú seba. Ďalším zo zabudnutých rituálov je privítanie dievčat medzi ženami, teda obrad menarche, jej prvej menštruácie. Dievčatá sú v tomto období veľmi vnímavé na seba i svoje okolie, formuje sa ich ženskosť. S prvou menštruáciou sa, žiaľ, spája aj pocit hanby či strachu. Stretla som sa so ženami, ktoré si donbrali takýto obrad až ako dospelé, pretože hľadali rôzne príčiny, prečo nemôžu otehotnieť. Ak sa z dievčatá nestane žena, ťažko sa z nej stáva mama. Alebo napríklad pri takom svadobnom obrade, teda obrade zväzovania rúk (handfastingu) knážka vytvorí priestor v kruhu so štyrmi živlami, ktorými požehnáva pár, pričom každý živel predstavuje určitú kvalitu vo vzťahu. Vzduch predstavuje priestor, ktorý patrí napríklad aj línií predkov, je to miesto, kde partneri môžu poďakovať rodičom a povedať svoj príbeh lásky. Živel oheň je žvlom transformácie, v ktorom sa spaľuje nepotrebné a je to miesto, v ktorom sa vyživuje plameň lásky. Voda tvorí našu podstatu, naše emócie, má špecifickú pamäť, je to priestor pre vyrieknutie sľubov. Zem predstavuje hojnosť, plodnosť a výživu vzťahu, je to miesto pre zasadenie stromu či výmeny obrúčok. V strede kruhu nasleduje samotný akt zväzovania rúk stuhami ako symbolu spojenia v jedno, pričom žena prijíma meno muža. A spomeniem aj predpôrodný rituál, ktorý je pre budúcu mamičku veľmi posilujúci, a to nielen pre prvoroďičku. Alebo nezabudnuteľné narodeninové oslavy, ale aj rozlúčkové rituály, či už s partnerom, krajinou alebo zosnulým. Takýchto rituálov a obradov je mnoho, každý je veľmi špecifický a veľmi osobný. Veľa ľudí dnes už žije vedomým spôsobom života a preto verím, že rituály majú svoje pevné miesto v dnešnom svete.

Rituály v znamení preberania žezla moci prírody bohyniami, ktoré sa slávia počas roka, sa vykonávajú v kruhu, kde sa zhromažďujú iba ženy. Aký význam mali tieto sedenia v časoch starodávnych a čo nám odkazujú dnes?

Ženy boli od pradávna zvyknuté žiť hlbšie v rytme s prírodou, s fázami luny, s vlastnou cyklickosťou, poznali liečivú moc prírody a svoje poznatky si navzájom odovzdávali. Či už to voláme ženské kruhy alebo babince, témy, ktoré nás spájajú nie sú pre mužov. Podobne ako aj muži majú svoje témy a svoje spôsoby stretávania. Máme to proste v krvi a vzájomné stretnutia našu dušu vyživujú. Potrebujeme si vytvárať miesto, kde môžeme byť autentické, bez masiek, divoké aj zraniteľné, kde sa učíme opäť dôverovať' jedna druhej, bez súťaživosti, porovnávania a odsudzovania. Vytvárame tak zdravé sestersstvo. Ženy, sestry, ktoré pri sebe stoja, vidia svoj potenciál, svoju krásu, zrkadlia si svoje túžby i zranenia. Neexistuje väčšia sila na ceste za sebaopoznaním ako huf žien, ktoré vám veria. Potrebujeme veriť' svojej ženskej sile, aby sme tak boli svojim mužom vyrovnanou partnerkou, deťom spokojnou mamou a spoločne tak vytvárali partnerstvo, celistvosť, rodinu, kde má každý svoju jedinečnú rolu. Oslavy rovnodennosti a slnovratov sú pravdaže otvorené pre mužov aj deti.

Stretnutia žien v kruhu a oslavy nástupu novej bohyně sa organizujú aj v Pivnici v Devíne. Aké máš reakcie na tieto stretnutia?

Začiatkom roku ma Marta Potančoková pozvala na jednu narodeninovú oslavu a tam som sa stretla so Soňou Kolenčíkovou, najskúsenejšou devínskou bylinkárkou. Onedlho sa zrodil nápad, že skúsime zorganizovať' v Pivnici kruhy s bylinkárňou, na ktorých budeme hovoriť' o aktuálnych ženských témach - kole roka, archetypoch, rituáloch, blahodarnej sile bylín, liečivej sile esenciálnych olejov a podobne. V Devíne je mnoho múdrych a šikovných žien, stretávame sa tu všetky generácie a krásne je, že si môžeme toho toľko vzájomne odovzdať', inšpirovať' sa. Máme pozitívne ohlasy a osobne sa už veľmi teším na ďalšie stretnutie v septembri.

Máš rodinu – manžela a tri dcéry. Ako ich vychovávaš, k akým hodnotám sa ich snažíš priviesť' a čo ich naučíš v tomto, počítačmi a tabletmi ovládanom svete?

Mám krásnu rodinu, za ktorú som každý deň nesmierne vďačná. Rodina je a bude vždy u mňa na prvom mieste. S manželom sa snažíme hlavne žiť' a nezbližniť' sa □, čo je pri troch dcérach celkom výzva. Našou zásadou je žiť' dobre a otvorene, aby naše dcéry vnímali život pravdivo. Ako matka sa snažím vytvárať' domov, posvätný priestor, bezpečie, kde je dovolené plakať', kričať' aj smiať' sa, robiť' chyby i nahlas snívať'. Je to miesto, kde svojim dcéram ukazujem poéziu života, ako nachádzať' krásno v jednoduchosti, v chutiach, vôňach, farbách, hudbe, prírode. Vychutnávať' si pocit dotyku bosých nôh so zemou, vôňu kvetov, načúvať' spevu vtákov, vnímať' let motýľov, bzukot včiel, pozorovať' myriady hviezd či putovanie luny oblohou. Radi spolu bylinkárčime, mastičkujeme a bylinky používame každodenne v kuchyni. Spoločne spoznáваме divoké jedlé rastliny, moja najstaršia dcérka si tvorí svoj vlastný herbár a ja sa teším z našej spoločnej záľuby. Pravdou je, že vlastne ony ma učia omnoho viac svojou zvedavosťou, hravosťou a priamosťou. Verím, že ostatné sa naučia v škole a na tabletoch ☺

Prichádza jeseň, budeme žať' plody práce, ktorú sme od jari vykonávali. Čo to pre nás znamená, za čo by sme

mali ďakovať' a čo si užít' v tomto období väčšej hojnosti?

Nachádzame sa práve v čase medzi dožinkami a časom jesennej rovnodennosti. Je to čas vďaky. Dožinky, posledná žatva, bola našimi predkami vnímaná veľmi intenzívne a znamenala skutočne oslavu toho, čo sme zasiali. Kvalita a hojnosť' úrody znamenala prežitie pre rodinu. Gazda zviazal posledný snop na roli pre zem a zvieratá, gazdiná uvila veniec z tých najkrajších kláskov a piekol sa chlieb a koláče z prvej múky. Veniec zdobil vianočný stôl a na jar sa zrná z neho zmiešali spolu s osivom. Jeseň je čas zberu neskorých plodov, orechov, hrozna a vinobraní. Čas, kedy sú už naše pivnice naplnené zásobami na zimu. Je to aj obdobie rovnováhy toho, čo sme do našich životov na jar vložili. Čo sme zasiali, to sme zožali. V deň jesennej rovnodennosti vstupuje do kola roka Mokoša, všadeprítomná živiaca pramatka. Symbolizuje stabilitu, hojnosť', rast. Všetko je zrodené z jej lona a všetko mŕtve si berie späť'. Zem je oplodňovaná slnkom a vyživovaná vodou. Predstavuje celistvosť.

Máš svoj sen, ako by sa dala dobrá energia Devína zhmotniť' vďaka jej historickým a prírodným darom?

Áno, mám víziu vytvoriť' v Devíne bylinkovú záhradu. Keltskú, živlovú, nadväzujúcu tak na dejiny tohto miesta. Oživiť' záhradu, ktorá tu už kedysi dávno možno bola. Vytvoriť' miesto, ktoré by slúžilo na spoznávanie liečivej sily bylín, edukatívne centrum pre deti i dospelých, kde by sme si navzájom odovzdávali praktické skúsenosti, recepty a rozpomínali sa na dávno zabudnuté. Miesto, ktoré by bolo všetkým dostupné, o ktoré by sme sa spoločne starali. Vnímam tu veľa žien so záľubou o ríšu liečiviek a navyše sa tu bylinkám skutočne darí. Inšpirovaná bylinkovým festivalom v rakúskom Irschene si myslím, že by časom tiež mohol vzniknúť' náš vlastný devínsky bylinkový festival. Čo myslíte?

ZUZANA SLAVENA MATEJ

(30. júna 1977 v Bratislave)

Po maturite na Obchodnej akadémii absolvovala Inštitút zahraničného obchodu a nadobudla certifikát pre medzinárodnú turistickú sprievodkyňu. Vysokoškolský diplom získala na Filologickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo so špecializáciou na anglický jazyk a kultúru. Anglický jazyk študovala následne na Bratislavskej škole práva a na University of Vienna a stala sa úradnou prekladateľkou. Pôsobila vo firme Philips Slovakia na pozícii KAM/Sales Support a na Veľvyslanectve USA ako Voucher Examiner. Je predsedníčkou Spoločenstva detí Zeme o.z. a zakladateľkou projektu živej vody Avitae. Od apríla tohto roku je lektorkou na hrade Devín. Je vydatá a má tri dcéry – Evolet, Natane a Luanu. ami, foto archív Z.M.

TO VÍNKO NAŠE DEVÍNSKE

TRADÍCIE DEVÍNA

Bývam len tri roky v Devíne a na záhrade sa mi urodilo toľko hrozna, že mám veľké pokušenie urobiť z neho víno. Ved' už keď som raz Devínčanka, tak nech to aj nejako spečatím, hovorím si. Cieľ ušľachtily, výzva veľká, ale skúsenosti minimálne... Nezostáva mi teda nič iné, len sa ísť poradiť, ale najskôr zoznamiť s našimi devínskymi vinármi, ktorí dodávajú Devínu kredit vinárskej oblasti s prívlastkom jedinečná.

Pod veľkým stromom albúzie na Slovenskej ulici u vinára Petra Distlera a v súčasnosti aj predsedu vinárskeho spolku, sme sa stretli v jeden horúci augustový večer. Hviezdy na oblohe svietili najjasnejšie ako mohli, vzduch bol prevoňaný sladkou vôňou dozrievajúceho hrozna a tie mrchy, komáre boli aktívne ako na začiatku leta. K domácemu vínku z pivnice hostiteľa sme si pochutnali na pikantných syrových nátierkach a reč sa, ako ináč, krútila okolo vína a vinohradníctva v Devíne. Účastníkmi tohto neformálneho stretnutia boli aj ďalší devínski vinári – Pavel Kúkel, Ľudmila a Michal Šulovský, Benedikt Halás a hostiteľova manželka Zuzana. Rozhovor sa niesol v uvoľnenom duchu, spomienky preskakovali z minulosti do prítomnosti a ako to už býva, zachádzali občas aj do sfér nevinárskych. No pocit z tohto stretnutia, ako účastníci skonštatovali, bol viac ako príjemný, vínkom a letnou atmosférou ovlažený...

Je známe, že kde sa stretne skupina ľudí so spoločným menovateľom, no a v prípade devínskych vinárov je to práve víno, žiada sa spoločiť. Túto potrebu v našom chotári naplňa **Devínsky spolok vinárov a vinohradníkov**. Založil ho v máji 2007 Devínčan Augustín Mrázik spolu s pár ďalšími nadšencami s cieľom záchrany jedinečnej devínskej špeciality – ríbežového vína a tiež zviditeľnenia vinohradníckych a vinárskych tradícií Devína, ktoré siahajú až do 2. st. pred Kristom. Hoci ešte do začiatku 90-tych rokov miestne družstvo vyrábalo víno, v tom čase už nikto nepoznal Devín ako vinárske mestečko. Neskôr sa k nadšencom – nevinárom pridali aj devínski vinári a aj sám Mrázik – pôvodom architekt – sa stal vinárom. Spolok má v súčasnosti asi dvadsať členov, päťčlenné vedenie a predsedá mu Peter Distler. Hlavnou činnosťou spolku nie je len vzájomná pomoc a kamarátska podpora pri výrobe vína, ale najmä organizovanie radu dnes už tradičných devínskych podujatí, lahodiacich chuťovým pohárikom záujemcov o dobré víno.

Z jesenných akcií je najbližšou **Devínske vinobranie 2019**, ktoré sa koná už túto sobotu a nedeľu 7. – 8. septembra 2019 na trhovisku a celom areáli pod devínskym hradom. Je to už po tretíkrát vinobranie takého druhu, ako sme ich predtým poznali z Modry, Pezinka a Rače – určené pre návštevníkov zo širšieho okolia, plné chuti, vône a (v našich končinách) najmä burčiaku. Keďže to naše devínske vinobranie sa koná hneď na začiatku septembra, je to aj prvé vinobranie v regióne, kde vinári z Devína, Devínskej Novej Vsi a celého malokarpatského vinárskeho regiónu môžu svoje burčiaky predstaviť širšej verejnosti. Po vinobraní nasleduje celomestské podujatie **Potulky po bratislavských vínnych pivniciach**, ktorá sa uskutoční 11. - 12. októbra 2019 a ďalšou akciou je **Deň otvorených pivníc Malokarpatskej vínnej cesty** v polovici novembra, na ktorom devínski vinári predstavia najmä svoje mladé vína v piatich pivniciach. No a vlastne budúročné podujatie je už druhá prezentácia devínskych vinárov na sviatok Troch kráľov v Pivnici v Zsigrayovej kúrii.

Fragmenty z rodinných kroník

Pri spomínaní na časy minulé dostala slovo, samozrejme, dáma. Ľudka Šulovská tvrdí, že má nevýhodu v tom, že je ako žena jediná pokračovateľka vinárskeho rodu. „Paľova stará mama a môj starý otec boli súrodenci. Keď vzniklo družstvo, môj otec bol hlavný vincúr a robil veľmi veľa vína – bielo aj ríbežového.“ Paľo Kúkel Ľudku doplnil: „Vinohradníctvo nie je žiaden med lízat', ako by si to niekto myslel. Je to robota na celý rok. Keď si prezerám listy vlastníctva pozemkov mojich starých rodičov, boli zavalení samými pôžičkami. Dedo Ján Heriban prišiel do Devína ako mladý ambiciózný vinár zo Sv. Jura, babka Agneša bola z Karlovej Vsi. A bol medzi prvými, čo začal v roku 1922 robiť ríbežové víno. Mal svoju reštauráciu a kaviareň, kde ponúkal aj víno z ríbežlí. Za prvej republiky, ako spomínal, bol ťažký život, lepšie sa žilo za Slovenského štátu, keď chodievali návštevníci z Viedne do Devína tak, ako teraz Bratislavčania. A mali radi ríbežové víno, hoci ich moja mama, ktorá v reštaurácii obsluhovala, upozorňovala, nech si dávajú pozor a nepijú ho ako malinovku. Častokrát si nedali povedať a potom ich museli nakladať na loď...“

Áno, Devínčania vedia, že ríbežového vína sa dá vypiť síce hodne, ale treba ho piť pomaličky a nemiešať s inými nápojmi. K pitiu tohto moku Miško Šulovský huncútsky poznamenal: „Devínčania preto nepijú ríbežové, lebo sa ho napili dost', keď boli mladí. Keď ešte existovalo družstvo a značná časť Devínčanov v ňom mala svoje vinice, dostávali ríbežové víno ako odmenu za dobrú úrodu, hoci ríbežle ani nepestovali.“

Dnes Kúkelovci vyrábajú ríbežové víno podľa tradičného rodinného receptu a aj etiketa na fľaši je pôvodná. Vtedy sa nehovorilo ríbežovým vínu ríbežové, ale ribizlové a tak to v kúkelovskom rodinnom erbe aj zostalo. Paľo Kúkel s hrdosťou skonštatoval, že pokračuje v takmer storočnej tradícii výroby tohto vína. „Máme malé rodinné vinárstvo a ja si rád popri penzii privyrobím. Oficiálne vyrábam iba ribizlové víno, hrozňového len tak máličko. A som hrdý na to, že naše devínske ribizlové sa robí iba z ríbežlí, bez žiadnych chemických prímiesí. Je to čistý prírodný produkt...“

Ľudka Šulovská pokračovala v spomínaní: „Môj otec bol z vinárskeho rodu Bohunských, kde päť generácií jeho predkov dorábali víno. Pavol Bohunský bol zakladajúci obyvateľ Karlovky v 19. storočí a vyrastal a žil s vinom po celý život. Karlova Ves bola jedna veľká rodina vinárov, všetci sme sa poznali. Vinári mali svoj spolok v Karlovej Vsi a po oberačke, keď bol burčák a mladé víno, sa vyvesil veniec na dvere a chodilo sa na košovku do pivníc. Vlastne dnešná Karlova Ves, Dlhé diely, Zlaté schody až po Devín, to boli všetko vinice. Potom sa začalo s výstavbou sídlisk a bol koniec vinohradom. Bolo to veľmi smutné obdobie pre obyvateľov, ktorí prišli o domy, vinice. Môj otec bol v Devíne hlavný vincúr a mali tu cisternu s ríbežovým vínom, ktoré dodávali do vechy v Liščom údolí, čo bol vlastne náš rodný dom. Poznali ju hlavne študenti z internátov z Mlynskej doliny, ktorí k nám chodievali na ríbežlák.“

Žiaľ, dnes tradícia vinohradníctva v Karlovej Vsi už zmizla a málokto ešte dorába víno tak, aby sa s ním mohol zúčastniť súťaže. Niekdajšie chodníčky, kde sa obyvatelia Karlovky či Devína prechádzali po viniciach na dúbavských a devínskych kopcoch sú tak zatarasené zarastenými kríkmi a padnutými stromami, že sa nimi nedá prejsť. Aj Paľo Kúkel smutne dodal: „Pôvodné obyvateľstvo v Devíne bolo nemecké a v päťdesiatych rokoch sa väčšina musela vysťahovať. Vinice združstevnili a len málo z Devínčanov sa vrátilo do svojich domov. Potom nastala druhá vlna vysťahovalectva. Nakolko v Devíne nebola povolená výstavba, veľa mladých odišlo bývať do mesta a už sa nevrátili. Starí pomreli a vinohrady chátrajú. Je nás tu len zopár, ktorí pokračujeme v tradícii.“ Beňo Halás pripomenul, že keď založili spolok, niektorí vinári sa snažili starať o staré vinice, ktoré si prenajali od družstva, ale čoskoro zistili, že to nemá zmysel. Keď vinohrad obrábate len z roka na rok, nedá sa ich udržiavať a obnovovať, lebo vinič začne rodiť až na tretí – štvrtý rok. A devínske vinohrady už vtedy boli v tak zúfalom stave, že napríklad postrekovanie bolo doslova „do vetra“.

Peter Distler nadviazal: „Za socializmu sa v našich chotároch uskutočňovala veľká výsadba vinohradov a ako študent som chodieval oberať ríbežle na pasinek v Karlovej Vsi. Každý, kto tam mal záhumienok, sa o to riadne

Pred rodinnou pivnicou v Liščom údolí. Pán so psíkom je starý otec Ľudky Šulovskej Anton Bohunský.

Strýc Ľudka Šulovskej Jozef Pikna na obračke.

staral a hoci robil na družstevnom, oplátilo sa mu to. Bolo tam vyše sto hektárov vinič a dnes už len nejaké dva-tri hektáre. Všetko je opustené. V súčasnosti máme v Devíne nových majiteľov pozemkov, ako napríklad Patrik Tkáč, ktorí sa snažia o obnovu vinohradov vlastnou výsadbou viniča. Zdá sa, že sú veľkými nadšencami pre vinohrad a my, vinári, to vnímame ako chvályhodný počín pre Devín a jeho vinársku históriu.“

Aké odrody sadiť

Devín má výhodu v tom, že svahy, kde sa darí viniču, sú situované na juh a západ a morské podložie, ktoré pred stáročiami tvorilo geofond tohto miesta, je pre pestovanie vínnej révy veľmi výhodné. Najlepšie sa na Devíne darí bielym odrodám ako rizling vlašský, muller thurgau, veltlín zelený a z červených svätovavrineckému, prezrádzajú skúsení vinári. Niektorí však zbiera všetky odrody naraz a robí z nich zmeskové víno, veľmi zaujímavé. Čo teda odporúčajú vysádzať nám, neskúseným a začínajúcim vinárom, opatrne som vyzvedala. Dozvedela som sa, že z bielych odrôd hlavne veltlín, tomu sa tu vraj veľmi páči, má veľké strapce a väčšinou dozreje do vysokej cukornatosti. Z červených je to klasická frankovka, ale darí sa aj Váhu, ktorý na slovenské podmienky vyšľachtila ako klon cabernetu sauvignonu Ing. Dorota Pospíšilová.

A Ľudka Šulovská upresnila: „Viete, vinári sadili tie odrody podľa toho, aby vždy nejaká sorta aktuálne dozrievala. Jednak mali radi víno, aj ho radi pili a zberali hrozno podľa toho, ako bolo práve vhodné na zber. Najskôr to bol iršay oliver, ktorý bol pre deti a na jedenie. Potom sa oberalo hrozno na burčák a až naposledy tie sorty, ktoré sa nakladali do sudov...“

Bola som zvedavá, aké počasie sa nepáči dozrievajúcemu hroznu a Beňo Halás mi vysvetlil: „Najhoršie pre hrozno je, keď je horúco a potom dusno. Plesne sa objaví, keď po daždi príde teplé, dusné počasie. Najrizikovejšie obdobie je v júni. Keď sa hrozno postrieka vtedy, keď sa má a ako sa má a vydrží, potom by sa už nič zlé nemalo stať. Ak, samozrejme, nepríde úhlavný a maskrtný nepriateľ – srnky,“ zasmial sa vinohradník.

Aké by to však bolo vinárčenie bez súťaží o najlepšie víno. Devínski vinári sa zúčastňujú na rôznych vinárskych súťažiach, ale každoročne organizujú aj súťaž v rámci svojho spolku. Je to súťaž anonymná, členovia ochutnávajú, hodnotia a nakoniec vyberú víťaza. Nie je to žiadna akcia „kto z koho“, činia tak z radosti, že sa víno dostalo do fľaš a že majú za sebou ďalší vinársky rok. V súťaži je asi štyridsať vzoriek a favoritom je každý rok niekto iný. Zhodne skonštatovali, že dôležité je dostať sa do rozstrely medzi päť najlepších vín a už aj to znamená úspech.

Víno, naša láska

Keď som sa spýtala na to, či sa mladá generácia chytá rodinnej tradície, zistila som, že som sa dotkla boľavého miesta. Vinári krútili hlavami. Ľudka Šulovská pripomenula, že v jej rodine prebrala úlohu vinára ona ako dcéra a jej otec pomáhal so začiatkami vinárskeho remesla jej mužovi Miškovi i Beňovi Halášovi. Šulovskí majú tri deti - dvoch synov a dcéru a z nich len dcéra Katka a hlavne jej partner pokračujú vo vinárčeni. Jeden zo synov obrába rodičovský vinohrad v Karlovej Vsi. Svetlým príkladom je skúsený vinár Štefan Vlček, ktorý si musel počkať až na vnuka Juraja, aby mu odovzdal vinárске žezlo. Na pána vinára Bohunského si spomenul aj Beňo Halás: „K vinárstvu som sa dostal zvláštne. Keď sme sa presťahovali do Devína v roku 1965, mali sme za domom dvadsaťárový pozemok a nejaký vinič, ktorý nám zobrali. Dostali sme náhradnú záhradu za kostolom, asi osem árov. Zasadili sme rulandské biele a rizling vlašský. Zveľaďoval som to tam, nasadil som aj andré i frankovku. A keď som mal štyridsať rokov, otec mi povedal, že on sa o vinohrad už starat' nebude, tu máš, rob si. S Miškom Šulovským sme sa poznali od mladosti a spoločne sme sa často stretávali v pivnici u pána Bohunského. Veľa nám odovzdal zo svojich znalostí. Mňa napríklad naučil štepiť vinič, čo je celá veda, treba na to podmienky. Ako sa tomu hovorí teraz, aktuálne: štepy treba stratifikovať...“

Paľo Kúkel pristupoval k vinárstvu ako ku koničku: „Od malička som pomáhal dedovi. Kým sa iní v lete kúpali, ja som robil na vinohrade. Nebolo to zase také nezištné, vždy mi nejaký peniažtek uštedril. Či som chcel alebo nechcel, naučil som sa to. A keď som bol starší, chcel som pokračovať v tom, čo dedo začal, vyrovnat' sa mu. Ako sa deti rozhodnú, či sa vydajú touto cestou, je to na nich. Ja som im remeslo odovzdal.“

Aj Ľudka Šulovská mala v mladosti v lete o program postarané: „Je pravda, že v lete, keď bolo teplo a aj sme sa chceli venovať láske a podobným radostiam, vždy sme najprv museli robiť na vinohrade. A moja mama mi zakaždým hovorievala: Ľudka, pozri, ako je to hrozno pekne poviazané... Áno, pekné to bolo, priznávam... Vyrastala som vo vinohrade a prišlo mi to prirodzené, že vo vinárstve budem pokračovať. Našťastie som si zobrala muža, ktorý síce nevyrastal pri hrozne, ale tata ho všetko naučil.“ Manžel Miško pritakal: „Áno – k hroznu a aj k vínu mám kladný vzťah. Pričuchli sme k nemu od mladí. Začalo sa to oberaním ríbezlí a potom to už šlo ďalej...“ A Beňo Halás ho doplnil: „Začínali sme s Miškom spolu. Naš kamarát nám raz venoval celú úrodu rizlingu vlašského, z ktorého sme vyrobili naše prvé víno. Tak sa to pomaly začalo. Pre mňa víno nie je biznis, víno je pre mňa kultúra.“

A Peter Distler sa vyznal, že vďaka svojmu otčovi, ktorý žil vinohradníctvom, sa táto vášeň

preniesla aj na neho. Dokonca má pocit, že má bližšie k vinohradu ako k vínu. „Mám rád čas strávený vo vinohrade. Aj keď som na dovolenke, vyhľadávam lokality, kde môžem navštíviť vinohrad. Víno, to je prezentácia práce vinohradníka, ktorú si odrobil na vinohrade a zažíva pocity hrdoosti, keď ponúkne vlastné víno a ono chutí. Nemusí to byť víno svetového kalibru, ale je jeho. Je to zadosťučinenie za prácu po celý rok... K vinárstvu som sa vrátil po štyridsiatke, keď som kúpil dom v Devíne a s nadšením som v záhrade vysadil vinič. Tunajší vinári boli veľmi otvorení, pomohli mi, keď som potreboval. Rýchlo som sa tu udomácnil, aj vďaka vínu. Lebo víno je mediálny nástroj. Človek sa k nemu posadí, porozpráva sa pri ňom a je mu lepšie na duši.“

Zaujímalo ma, na aké dobré ročníky si vinári spomínajú? Beňo Halás odpovedal bez zaváhania: „2006, 2009. Nebolo treba striekať a víno bolo excelentné.“ Paľo Kúkel sa tiež popýšil: „V roku 2004 som so svojim svätovavrineckým vyhral v Senkviciach zlatú medailu a bol som pozvaný do Národného salónu vín. Vtedy som len začínal, mal som tam len zopár litrov, ale vyšlo to.“

Devínski vinári sú síce skromní, ale v hĺbke duše hrdí na svoje vína. Vyrábajú ho podľa tradícií starých otcov, bez umelých prímiesi, niektorí aj bez kvasiniek. Našu vinársku debatu uzavrel Peter Distler: „Návštevníci, ktorí k nám prídu sú veľmi vďační za to, že ochutnávajú autentické školené vína, nie príliš technologické a unifikované. Mám z toho radosť. Nesnažíme sa dobehnúť veľkých vinárov, ale pokračujeme v trende výroby vidieckych prírodných vín.“ No a na záver ako bonbónik vyťahol Miško Šulovský obrázok – fotografiu dzbána na víno z Devína, ktorý pochádzal z roku 1842 a tým zdokumentoval, že na sútoku Moravy a Dunaja spolok vinárov existoval už v 19. storočí. Je chvályhodné, že sa tradícia nestratila a pekné zvyky žijú ďalej. Tak – na zdravie devínskym vinárom!

ami

foto archív rodiny Bohunskej

